

Sygn. akt II UK 22/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku małoletnich M. J. i L. J. reprezentowanych przez matkę A. M.,
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.
o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 22 września 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z dnia 15 września 2015 r. oddalił odwołanie wnioskodawców M. i L. J., działających przez przedstawiciela ustawowego matkę A. M., od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w W. z dnia 9 października 2014 r. odmawiającej małoletnim prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu Z. J.

Sąd Okręgowy ustalił, że Z. J., urodzony dnia 10 sierpnia 1982 r., ojciec

wnioskodawców M. i L. J., który zmarł w dniu 17 grudnia 2013 r., nie miał ustalonego prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy lub emerytury. Jego ogólny staż ubezpieczeniowy wynosił 7 lat, 7 miesięcy i 14 dni. W ostatnim dziesięcioleciu przed śmiercią, tj. w okresie od dnia 17 grudnia 2003 r. do dnia 16 grudnia 2013 r. osiągnął w Polsce 11 miesięcy i 10 dni okresów składkowych oraz 1 miesiąc i 3 dni okresów nieskładkowych. Na podstawie formularza E 205 UK z dnia 3 września 2014 r. wystawionego przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową organ rentowy ustalił, że w Wielkiej Brytanii Z. J. legitymował się 2 latami składkowymi oraz 1 rokiem i 1 miesiącem okresów nieskładkowych. Łącznie dawało to w Polsce i za granicą 4 lata, 1 miesiąc i 13 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione. Stosownie do art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. 2017 r., poz. 1383, dalej jako ustawa emerytalna), renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. W myśl art. 65 ust. 2 tej ustawy, przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy. Bezspornie małoletni znajdują się w kręgu osób uprawnionych do ubiegania się o prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu (art. 67 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej), który w dacie śmierci nie miał ustalonego prawa do emerytury ani renty z tytułu niezdolności do pracy. Dlatego w sprawie istota sporu koncentrowała się na ustaleniu, czy zmarły Z. J. posiadał wymagany okres składkowy i nieskładkowy, ponieważ w chwili śmierci spełniał on pozostałe przesłanki wymagane dla nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Art. 58 ust. 1 ustawy emerytalnej stanowi, że warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, w myśl art. 57 ust. 1 pkt 2, uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie co najmniej 5 lat, jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat (art. 58 ust. 1 pkt 5). Zatem konieczne było ustalenie, czy w ostatnim dziesięcioleciu przed datą śmierci ojciec małoletnich posiadał 5-letni staż ubezpieczeniowy. Zsumowanie okresów składkowych i nieskładkowych w Polsce i

za granicą, wynikających z niekwestionowanej przez strony dokumentacji organu rentowego, przy uwzględnieniu art. 5 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych, prowadzi do uznania, że zmarły Z. J. nie legitymował się wymaganym 5-letnim stażem ubezpieczeniowym. Posiadał bowiem 4 lata, 1 miesiąc i 13 dni okresów składkowych i nieskładkowych w Polsce i za granicą.

Sąd Okręgowy zwrócił przy tym uwagę, że przedłożona przez wnioskodawców kserokopia dokumentu z Urzędu Skarbowego i Celnego Jej Królewskiej Mości zawiera wykaz nieopłaconych składek, z których płatność części się przedawniła. Wynika z niego, że do dnia 5 kwietnia 2019 r. możliwe jest zapłacenie składek za 5 miesięcy (lipiec 2008 r., wrzesień 2010 r., październik 2011 r., listopad 2012 r., grudzień 2013 r.), co nie ma wpływu na wysokość ustalonego okresu podlegania ubezpieczeniu na podstawie formularza E 205 UK z dnia 3 września 2014 r. Natomiast, jeżeli wnioskodawcy kwestionują zasadność wyliczenia okresów ubezpieczenia w Wielkiej Brytanii, powinni zwrócić się bezpośrednio do zagranicznej instytucji ubezpieczeniowej o wystawienie nowego formularza E 205 UK. Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącym wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L 284/1 z dnia 30 października 2009 r.; dalej jako rozporządzenie nr 987/2009) polski organ rentowy ani polski sąd pracy nie są uprawnione do ustalania i weryfikacji okresów ubezpieczenia społecznego przebytych w Wielkiej Brytanii.

Apelację od tego wyroku imieniem małoletnich wnioskodawców złożyła ich przedstawicielka ustawowa matka A. M. zarzucając błędne ustalenie stanu faktycznego przez nieprawidłowe przyjęcie, że Z. J. nie posiadał okresów składkowych i nieskładkowych wymaganych dla ustalenia prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

W piśmie procesowym z dnia 28 lipca 2016 r. wniosła o przeprowadzenie dowodu z nowego formularza E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r., mającego świadczyć, że okres ubezpieczenia zmarłego Z. J. w Wielkiej Brytanii był dłuższy od

dotychczas wskazanego o 49 tygodni.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 22 września 2016 r. oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny w pierwszej kolejności podniósł, że wnioskodawcy nie sprecyzowali, jakim konkretnie stażem ubezpieczeniowym legitymował się Z. J.. Z przedłożonego przez nich nowego formularza E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r. wynika jedynie, że okres ten był dłuższy od dotychczas wskazanego o 49 tygodni, tj. 343 dni. Skoro instytucja ubezpieczeniowa zagraniczna zweryfikowała formularz E 205 UK z dnia 3 września 2014 r. nowym formularzem z dnia 15 kwietnia 2016 r. to wiążący dla ustaleń faktycznych jest ten drugi dokument. Stosownie bowiem do art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 987/2009 dokumenty wydane przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego, stanowiące poświadczenie sytuacji danej osoby oraz dowody je potwierdzające, na podstawie których zostały wydane te dokumenty, są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane (ust. 1). Instytucje polskie (organ rentowy ani sąd) nie są uprawnione do ustalania i weryfikacji okresów ubezpieczenia przebytych w innym państwie członkowskim Unii. Sąd Apelacyjny wskazał, że z porównania obu formularzy wynika jedynie różnica w przebytych okresach składkowych (samozatrudnienia). I tak w formularzu E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r. w okresach: od dnia 6 kwietnia 2012 r. do dnia 5 kwietnia 2013 r. wykazano 40 tygodni (zamiast 27 tygodni), od dnia 6 kwietnia 2013 r. do dnia 5 kwietnia 2014 r. - 36 tygodni, a od dnia 6 kwietnia 2014 r. do dnia 5 kwietnia 2015 r. 1 tydzień (wpis odręczny). Sumę okresów ubezpieczenia poprawiono na 361 tygodni. W konsekwencji na podstawie formularza E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r. Sąd Apelacyjny uznał, że w dziesięcioleciu poprzedzającym datę zgonu Z. J. można uwzględnić jego okres nieskładkowy w Wielkiej Brytanii wynoszący 12 tygodni (2 miesiące i 24 dni), przypadający w okresie od dnia 6 kwietnia 2009 r. do dnia 5 kwietnia 2010 r. W tym okresie nie legitymował się on żadnym okresem ubezpieczenia w Polsce, zatem nie było żadnych przeszkód do uwzględnienia tego okresu do jego stażu ubezpieczeniowego. Z kolei z okresu nieskładkowego w

Wielkiej Brytanii od dnia 6 kwietnia 2010 r. do 5 kwietnia 2011 r., wynoszącego 42 tygodnie, dopuszczalne było uwzględnienie jedynie okresu od dnia 25 października 2010 r. do 5 kwietnia 2011 r. (5 miesięcy i 11 dni), ponieważ organ rentowy zaliczył już do stażu ubezpieczeniowego okres zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w Polsce od dnia 6 kwietnia 2010 r. do dnia 24 października 2010 r. (w tym od 2 lipca 2010 r. do 3 sierpnia 2010 r. jako okres nieskładkowy). W razie zbiegu okresów ubezpieczenia w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń uwzględnia się okres korzystniejszy (art. 11 ustawy emerytalnej). W sumie ojciec wnioskodawców w ostatnim dziesięcioleciu przed śmiercią posiadał 8 miesięcy i 5 dni okresów nieskładkowych w Wielkiej Brytanii oraz 1 miesiąc i 3 dni w Polsce, które łącznie wynoszą 9 miesięcy i 8 dni. Okresy składkowe w Wielkiej Brytanii według formularza E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r. wynoszą natomiast 2 lata, 10 miesięcy i 25 dni, które łącznie z polskimi okresami składkowymi (11 miesięcy i 10 dni) dają 3 lata, 10 miesięcy i 5 dni.

Sąd Apelacyjny uznał, że w celu ustalenia stażu emerytalnego niezbędnego do nabycia prawa do emerytury (renty) przez pracownika migrującego, polski organ rentowy powinien uwzględnić okresy nieskładkowe ukończone w Polsce w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej sumy okresów składkowych w Polsce i w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej stosownie do art. 5 ust. 2 ustawy emerytalnej w związku z art. 45 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U. UE Polskie wydanie specjalne Tom 1, Rozdział 05, s. 35 ze zm. w wersji zmienionej i uaktualnionej rozporządzeniem Rady (WE) Nr 1992/06 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r.). Wobec tego przy ustalaniu prawa Z. J. do renty z tytułu niezdolności do pracy, uwzględnić można okresy nieskładkowe w wymiarze maksymalnie 1 roku, 3 miesięcy i 12 dni. Skoro suma jego okresów nieskładkowych w Polsce i Wielkiej Brytanii (9 miesięcy i 8 dni), nie przekracza 1/3 udokumentowanych okresów składkowych, podlega zaliczeniu do stażu ubezpieczeniowego w pełnym wymiarze. W tych warunkach Sąd Apelacyjny ustalił ostatecznie, że w ostatnim dziesięcioleciu poprzedzającym datę

zgonu ojciec wnioskodawców posiadał łącznie w Polsce i w Wielkiej Brytanii 3 lata, 10 miesięcy i 5 dni okresów składkowych oraz 9 miesięcy i 8 dni okresów nieskładkowych, czyli legitymował się stażem ubezpieczeniowym wynoszącym łącznie 4 lata, 7 miesięcy i 13 dni. Oznacza to, że nie spełnił wymaganego, w myśl art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej, warunku posiadania okresu składkowego i nieskładkowego wynoszącego co najmniej 5 lat. Wobec tego brak jest podstaw do przyznania małoletnim wnioskodawcom prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wnieśli wnioskodawcy zaskarżając wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie w całości i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonej decyzji organu rentowego i przyznanie im prawa do renty rodzinnej oraz o zasądzenie od organu rentowego na ich rzecz kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów postępowania - art. 3 k.p.c., art. 6 § 2 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 244 § 1 i 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie złożonego wniosku o przyznanie terminu do zwrócenia się do instytucji brytyjskiej o udzielenie wyjaśnień dotyczących zaświadczenia na druku E 205 UK lub o wydanie nowego zaświadczenia zawierającego niewadliwe dane w sytuacji, gdy z zaświadczenia wynikało w sposób oczywisty, że zostało wystawione nieprawidłowo, a organ rentowy zmienił swoje dotychczasowe stanowisko nie uznając niektórych okresów stażu ubezpieczeniowego, które w jego ocenie pokrywają się, a branych dotychczas pod uwagę oraz przez oparcie ustaleń na formularzu E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r., z którego wynikało w sposób oczywisty, że jest wystawiony wadliwie (dokonano na nim dopisków ręcznych, w szczególności dodano jeden tydzień okresu ubezpieczenia w okresie przypadającym po śmierci Z. J., co nie jest dopuszczalne) i nie zawiera wszystkich okresów ubezpieczenia w Wielkiej Brytanii, a także art. 385 k.p.c. przez bezpodstawne jego zastosowanie i oddalenie apelacji, do czego nie było podstaw.

W skardze kasacyjnej zarzucono też naruszenie przepisów prawa

materialnego, a mianowicie:

1) art. 11 ustawy emerytalnej przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że ma zastosowanie również do sytuacji, gdy pokrywającymi się okresami ubezpieczenia są okresy ubezpieczenia w Polsce i Państwie Członkowskim Unii Europejskiej, podczas gdy ma on zastosowanie jedynie do okresów, o których mowa w art. 6, art. 7 i art. 10 tej ustawy, w których nie wskazano okresów ubezpieczenia w Państwie Członkowskim, a zatem nie jest dopuszczalne, wbrew ocenie Sądu Apelacyjnego, dokonanie wyboru „korzystniejszego” z pokrywających się (o ile miało miejsce takie pokrywanie się - co skarżący kwestionują) okresów ubezpieczeń w oparciu ten przepis,

2) art. 6, art. 45 i art. 51 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE nr L 166/1 z dnia 30 kwietnia 2004 r. ze zm.; dalej jako rozporządzenie nr 883/2004) przez ich niezastosowanie, podczas gdy z przepisów tych wynika, że okresy ubezpieczenia w innym Państwie Członkowskim winny były ulec zsumowaniu z okresami ubezpieczenia w Polsce,

3) art. 12 ust. 6 rozporządzenia nr 987/2009 przez jego niezastosowanie, podczas gdy stanowi on, że okresy ubezpieczenia w innym Państwie Członkowskim winny ulec zsumowaniu z okresami ubezpieczenia w Polsce, ze względu na zasadę domniemania niepokrywania się okresów ubezpieczenia, w przypadku niemożności dokładnego ustalenia ram czasowych okresu ubezpieczenia ubezpieczonego w danym Państwie Członkowskim, co miało miejsce w sprawie (w systemie brytyjskim wskazywano jedynie liczbę tygodni w roku, a nie dokładne daty podlegania ubezpieczeniom jak w systemie polskim),

4) art. 57 ust. 1, art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2, art. 65 ust. 1, art. 67 ust. 1 pkt 1 i art. 68 ust. 1 ustawy emerytalnej przez ich niezastosowanie, podczas gdy w sprawie zaszyły przesłanki do ich zastosowania i przyznania małoletnim prawa do renty rodzinnej, ponieważ ich ojciec w chwili śmierci spełniał warunki dla przyznania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Zdaniem skarżących, w rozpoznawanej sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a mianowicie czy w świetle art. 11 ustawy emerytalnej oraz art. 6, 45 i art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004 oraz art. 12 ust. 6

rozporządzenia nr 987/2009 dopuszczalne jest pominięcie okresu ubezpieczenia w jednym z Państw Członkowskich Unii Europejskiej, gdy może on potencjalnie się pokrywać z okresem ubezpieczenia w drugim Państwie Członkowskim w sytuacji, gdy przepis art. 11 ustawy emerytalnej statuujący zasadę wyboru jednego (korzystniejszego) okresu ubezpieczenia nie zawiera odniesienia do okresów ubezpieczenia za granicą, również art. 6, art. 45 i art. 51 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004 nie wskazują na dopuszczalność pominięcia posiadanych okresów ubezpieczenia w jednym z Państw Członkowskich w przypadku pokrywania się z okresem ubezpieczenia w innym Państwie Członkowskim, art. 12 ust. 6 rozporządzenia nr 987/2009 nakazuje domniemywać w razie wątpliwości, że nie dochodziło do pokrywania się okresów ubezpieczenia w przypadku, gdy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, iż przyjęte w poszczególnych Państwach Członkowskich metody naliczania okresów ubezpieczenia, w których ubezpieczony posiadał pokrywające się okresy ubezpieczenia różnią się w stopniu uniemożliwiającym jednoznaczne ustalenie, czy doszło do pokrywania się okresów ubezpieczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nie mieć usprawiedliwionych podstaw. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, a z urzędu bierze pod rozagę tylko nieważność postępowania. W świetle art. 398³ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna może być oparta na zarzutach naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (pkt 1) oraz na zarzutach naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik sprawy (pkt 2). Zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, pod pojęciem podstawy skargi kasacyjnej rozumie się konkretne przepisy prawa, które zostały w niej wskazane z jednoczesnym stwierdzeniem, że wydanie wyroku nastąpiło z ich obrazą. W razie oparcia skargi kasacyjnej na podstawie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. konieczne jest przy tym, aby - poza naruszeniem przepisów proceduralnych - skarżący wykazał, że konsekwencje wadliwości postępowania były tego rodzaju, iż kształtowały lub współkształtowały treść zaskarżonego orzeczenia.

W rozpoznawanej sprawie skarżący w ramach drugiej z wymienionych

podstaw formułują zarzut naruszenia art. 3 k.p.c., art. 6 § 2 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 244 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c. Zgodnie z art. 3 k.p.c. strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody. Przepis ten nakłada na strony określone w nim obowiązki o charakterze moralnym, etycznym oraz procesowym i przenosi na strony obowiązek dążenia do wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy. Zauważyć trzeba, że pojęcia dobrych obyczajów, podobnie jak zasad współżycia społecznego, ustawodawca nie zdefiniował. Klauzule te odwołują się do wartości pozaprawnych (np. norm moralnych, zwyczajowych) i umożliwiają przy stosowaniu prawa indywidualizację ocen w zależności od sytuacji w konkretnej sprawie (por. R. Stefanicki, *Dobre obyczaje w prawie polskim*, PPH 2002 nr 5, s. 24; B. Janiszewska, *Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach Kodeksu cywilnego*, PPH 2003 nr 10, s. 12; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1994 r., II CRN 127/94, LEX nr 82293). Wynikający z art. 3 k.p.c. obowiązek, określany w piśmiennictwie jako „ciężar procesowy”, nie został także powiązany z żadną ogólną sankcją, tym niemniej w sytuacji, w której strona nie wywiąże się z niego, powinna ona liczyć się z niekorzystnym skutkiem procesowym, gdyż sąd może taką sytuację uwzględnić przy podejmowaniu decyzji procesowych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2015 r., III UZ 3/15, LEX nr 1925809). Adresatem normy zawartej w art. 3 k.p.c. nie jest jednak sąd, lecz strony. Strony nie mogą zatem skutecznie formułować zarzutu naruszenia przez sąd tego przepisu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., V CSK 624/14, LEX nr 1766004 i powołane tam orzeczenia).

Podobnie rzecz się ma z art. 6 § 2 k.p.c., według którego strony i uczestnicy postępowania obowiązani są przytaczać wszystkie okoliczności faktyczne i dowody bez zwłoki (ciężar procesowy), aby postępowanie mogło być przeprowadzone sprawnie, czyli bez przewlekłości. Przepis ten kładzie akcent na czasowy aspekt przytoczeń i wniosków. Stąd art. 6 § 2 k.p.c. powiązany jest z systemem sankcji określonych w art. 207 § 6 k.p.c. i art. 217 § 2 k.p.c. W skardze kasacyjnej jednak nie został powołany jako naruszony art. 207 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a

wyjątkiem od tego unormowania jest możliwość pisemnego zgłaszania w toku sprawy wniosków o przeprowadzenie dowodów. Nie został także powołany jako naruszony art. 217 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., w myśl którego sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznawaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. Ponadto w postępowaniu apelacyjnym przepisem, który reguluje kwestię powołania nowych faktów i dowodów jest art. 381 k.p.c., którego naruszenia skarżący nie zarzucają. W tym stanie rzeczy usuwa się spod kontroli kasacyjnej ocena nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny złożonego na rozprawie w dniu 8 września 2016 r. wniosku o udzielenie terminu do zwrócenia się do instytucji brytyjskiej o udzielenie wyjaśnień dotyczących zaświadczenia na druku E 205 UK lub wydanie nowego zaświadczenia zawierającego niewadliwe dane. Sąd Najwyższy nie może zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydaniu zaskarżonego orzeczenia.

Co do zarzutu naruszenia art. 227 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. stwierdzić należy, że treść oraz kompozycja art. 398³ k.p.c. wskazują, iż choć generalnie dopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, to jednak z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie odnośnych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Inaczej mówiąc, niedopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie, którą wypełniają takie właśnie zarzuty. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. nie wskazuje wprawdzie *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., albowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10, LEX nr 687025; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405; z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366). W rozpoznawanej sprawie skarżący starają się kwestionować w ten sposób oparcie ustaleń odnośnie stażu ubezpieczeniowego ich

ojca na druku brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej E 205 UK z dnia 15 kwietnia 2016 r. wskazując, że nie jest możliwe uwzględnienie okresu jednego tygodnia ubezpieczenia przypadającego po dacie jego śmierci. Sąd Apelacyjny uwzględnił powyższy okres stosownie do treści art. 244 § 1 k.p.c., według którego dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone, a innych zarzutów do treści powyższego zaświadczenia skarżący nie formułują. Dokument ten sporządziła brytyjska instytucja ubezpieczeniowa, a poza tym jednym tygodniem skarżący nie sformułowali zastrzeżeń co do pozostałych wykazanych przez tą instytucję okresów ubezpieczenia ich zmarłego ojca.

Bezzasadnie zarzucają skarżący także naruszenie art. 385 k.p.c. Przepis ten jest adresowany do sądu drugiej instancji i przesadza o tym, w jaki sposób sąd ma rozstrzygnąć sprawę, jeżeli stwierdzi, że apelacja jest bezzasadna, bądź że powinna być uwzględniona. O ich naruszeniu mogłaby być zatem mowa jedynie wtedy, gdyby Sąd Apelacyjny stwierdził, że apelacja jest niezasadna, a jej nie oddalił (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2017 r., V CSK 163/16, LEX nr 2278326; z dnia 7 lutego 2014 r., III CSK 105/13, OSNC 2015 nr 1, poz. 9; z dnia 7 lutego 2006 r., IV CK 400/15, LEX nr 192044; z dnia 7 lipca 2000 r., I PKN 711/99, OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 13).

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego wskazanych w podstawach skargi przypomnieć trzeba, że zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej, renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Wobec tego prawo do renty rodzinnej przysługuje zarówno wtedy, gdy spełniony jest tylko pierwszy warunek (posiadanie w chwili śmierci ustalonego prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy), jak i wtedy, gdy spełniony jest tylko drugi warunek (spełnienie warunków do uzyskania jednego z tych świadczeń), jak również, gdy spełnione są oba te warunki jednocześnie. W orzecnictwie i doktrynie utrwalony jest jednolity pogląd, że skoro renta rodzinna jest świadczeniem pochodnym emerytury bądź renty z tytułu niezdolności do pracy,

która przysługiwała lub przysługiwałaby zmarłemu, to determinuje to proces ustalania uprawnień do renty rodzinnej dla członków rodziny zmarłego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 września 2000 r., II UKN 720/99, OSNPiUS 2002 nr 7, poz. 168; z dnia 24 stycznia 2001 r., II UKN 122/00, OSNAPIUS 2002 nr 18, poz. 440; z dnia 19 kwietnia 2011 r., I UK 343/10, OSNP 2012 nr 1-12, poz. 143; z dnia 13 lipca 2012 r., III UK 134/11, LEX nr 1216788; z dnia 27 listopada 2013 r., I UK 171/13, LEX nr 1441312; z dnia 4 listopada 2015 r., II UK 402/14, LEX nr 1932143). Oznacza to, że jeżeli zmarły w chwili śmierci nie miał ustalonego prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy decyzją organu rentowego o przyznaniu jednego z tych świadczeń, to badaniu podlega, czy spełniał on warunki wymagane do uzyskania jednego z nich.

Z uwagi na wiek ojca małoletnich prawidłowo przyjęły Sady obydwu instancji, że istotą sporu było ustalenie, czy spełniał on łącznie przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określone w art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej, a przede wszystkim warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego wynoszący co najmniej 5 lat w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed datą śmierci, przy uwzględnieniu zarówno okresów ubezpieczenia w Polsce, jak i Państwach Członkowskich. Art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej nakazuje właściwej instytucji Państwa Członkowskiego branie pod uwagę w niezbędnym zakresie okresów ubezpieczenia spełnionych na podstawie ustawodawstwa każdego innego Państwa Członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa. Art. 87 ust. 2 obowiązującego od dnia 1 maja 2010 r. rozporządzenia nr 883/2004 stanowi zaś, że każdy okres ubezpieczenia, jak również w odpowiednim przypadku, każdy okres zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, ukończony zgodnie z ustawodawstwem Państw Członkowskich przed datą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia w zainteresowanym Państwie Członkowskim jest uwzględniany dla celów ustalenia praw nabywanych na podstawie przepisów niniejszego rozporządzenia.

Generalna regulacja dotycząca sumowania okresów zatrudnienia lub ubezpieczenia została natomiast wyrażona w art. 6 rozporządzenia nr 883/2004. Stosownie do tego przepisu o ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej,

właściwa instytucja Państwa Członkowskiego, której ustawodawstwo uzależnia: - nabycie, zachowanie, przysługiwanie lub odzyskanie prawa do świadczeń, - objęcie przez ustawodawstwo, lub - dostęp do lub zwolnienie z ubezpieczenia obowiązkowego, fakultatywnego kontynuowanego lub dobrowolnego, od spełnienia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione na podstawie ustawodawstwa każdego innego Państwa Członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa. W rozporządzeniu wykonawczym nr 987/2009 kwestia ta została ujęta w art. 12, zgodnie z którym do celów stosowania art. 6 rozporządzenia podstawowego instytucja właściwa kontaktuje się z instytucjami państw członkowskich, których ustawodawstwu zainteresowany również podlegał, w celu ustalenia wszystkich okresów spełnionych zgodnie z ich ustawodawstwem (ust. 1). Odpowiednie okresy ubezpieczenia, pracy najemnej, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego są dodawane do okresów spełnionych zgodnie z ustawodawstwem każdego innego państwa członkowskiego, o ile jest to konieczne do celów stosowania art. 6 rozporządzenia podstawowego nr 883/2004, pod warunkiem że okresy te nie pokrywają się (ust. 2). W przypadku, gdy okres ubezpieczenia lub zamieszkania spełniony zgodnie z obowiązkowym ubezpieczeniem na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego zbiega się z okresem ubezpieczenia spełnionym w ramach ubezpieczenia dobrowolnego lub kontynuowanego ubezpieczenia fakultatywnego, zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego, uwzględnia się jedynie okres spełniony w ramach ubezpieczenia obowiązkowego (ust. 3). W przypadku, gdy okres ubezpieczenia lub zamieszkania inny niż równorzędny z okresem ukończonym zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego zbiega się z okresem równorzędnym na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego, uwzględnia się jedynie okres inny niż okres równorzędny (ust. 4). Każdy okres uznany za równorzędny na podstawie ustawodawstwa dwóch lub więcej państw członkowskich jest uwzględniany jedynie przez instytucję państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany ostatnio obowiązkowo podlegał przed

wspomnianym okresem. W przypadku, gdy zainteresowany nie podlegał obowiązkowo ustawodawstwu państwa członkowskiego przed wspomnianym okresem, okres ten jest uwzględniany przez instytucję państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany obowiązkowo podlegał w pierwszej kolejności po wspomnianym okresie (ust. 5). W przypadku, w którym nie można w sposób dokładny określić ram czasowych, w których niektóre okresy ubezpieczenia lub zamieszkania zostały spełnione zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego, domniemywa się, że okresy te nie pokrywają się z okresami ubezpieczenia lub zamieszkania spełnionymi zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego; okresy te uwzględnia się - w przypadku, gdy może to być korzystne dla zainteresowanego - jedynie w zakresie, w jakim mogą one być rozsądnie uwzględnione (ust. 6). Definicja okresów ubezpieczenia oraz zamieszkania została zawarta w art. 1 lit. t rozporządzenia nr 883/2004. W myśl tego przepisu określenie „okres ubezpieczenia” oznacza okresy składkowe, okresy zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, tak jak je określa lub uznaje za okresy ubezpieczenia ustawodawstwo, w ramach którego zostały spełnione lub zostały uznane za spełnione, oraz wszelkie okresy traktowane, jako takie, o ile są uznane przez to ustawodawstwo za równorzędne z okresami ubezpieczenia. Litera „u” stanowi również o wszelkich okresach z nimi zrównanych, o ile są one uznane przez to ustawodawstwo za równorzędne z okresami zatrudnienia lub okresami pracy na własny rachunek. Art. 6 rozporządzenia 883/2004 określa generalną regułę sumowania okresów ubezpieczenia. Stąd w jego kontekście przepisami szczególnymi są art. 45 i 51 ust. 1 tego rozporządzenia. Na gruncie podobnych, poprzednio obowiązujących przepisów, do których odniósł się w motywach orzeczenia Sąd Apelacyjny, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyrokiem z dnia 3 marca 2011 r. w sprawie C-440/09 orzekł, że art. 45 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie w wersji zmienionej i uaktualnionej rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. ze zm. wprowadzonymi rozporządzeniem (WE) nr 1992/2006 Parlamentu Europejskiego i

Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. należy interpretować w ten sposób, że przy ustalaniu minimalnego okresu ubezpieczenia wymaganego prawem krajowym w celu nabycia prawa do emerytury przez pracownika migrującego instytucja właściwa danego państwa członkowskiego powinna uwzględnić, dla potrzeb ustalenia granicy, jakiej nie mogą przekroczyć okresy nieskładkowe w stosunku do okresów składkowych, przewidzianej w uregulowaniu tego państwa członkowskiego, wszystkie okresy ubezpieczenia osiągnięte przez pracownika migrującego w trakcie kariery zawodowej, w tym okresy ubezpieczenia osiągnięte w innych państwach członkowskich.

Interpretacja art. 6, 45 i 51 rozporządzenia nr 883/2004 oraz art. 12 rozporządzenia wykonawczego nr 987/2009 nie daje zatem podstaw do przyjęcia, że przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy zmarłego Z. J. organ rentowy sumując jego okresy ubezpieczenia powinien uwzględnić również okresy, które pokrywają się czasowo ze sobą, a zatem uwzględnić okres składkowy z tytułu zatrudnienia w Polsce na podstawie umowy o pracę od dnia 6 kwietnia 2010 r. do dnia 24 października 2010 r. oraz przypadający w tym samym okresie w Wielkiej Brytanii okres nieskładkowy. Wprost z art. 12 ust. 3 -5 rozporządzenia wykonawczego nr 987/2009 wynika, że gdy okres składkowy ukończony zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego, zbiega się z okresem równorzędnym na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego, uwzględnia się jedynie okres inny niż równorzędny. Oznacza to, że prawidłowo uznał Sąd Apelacyjny, że zbiegające się w czasie okresy podlegania ubezpieczeniom społecznym pracownika migrującego nie podlegają sumowaniu przy obliczaniu okresów ubezpieczenia wymaganych do ustalenia prawa do świadczeń rentowych, mimo iż w tej kwestii nie odwołał się do reguł wynikających z art. 12 rozporządzenia nr 987/2009, a jedynie do art. 11 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym jeżeli okresy, o których mowa w art. 6, 7 i 10, zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie uwzględnia się okres korzystniejszy, którym według art. 6 ustawy emerytalnej jest okres składkowy.

Nie można także podzielić zapatrywania skarżących, że w rozpoznawanej sprawie powinien mieć zastosowanie art. 12 ust. 6 rozporządzenia 987/2009, jako że w brytyjskim systemie ubezpieczenia wskazuje się liczbę tygodni ubezpieczenia,

a w polskim dokładne daty, co pozwoliłoby na zaliczenie do stażu ubezpieczeniowego ich ojca zarówno przypadający w Polsce okres składkowy, jak i wykazany na druku E 205 przypadający w tym samym czasie okres nieskładkowy w Wielkiej Brytanii. Po pierwsze, jest to domniemanie stosowane tylko wówczas, gdy nie można w sposób dokładny określić ram czasowych, w których niektóre okresy ubezpieczenia lub zamieszkania zostały spełnione zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego, a po drugie, okresy te uwzględnia się - w przypadku, gdy może to być korzystne dla zainteresowanego - jedynie w zakresie, w jakim mogą one być rozsądnie uwzględnione. Natomiast z ustaleń stanu faktycznego wynika, że Sąd Apelacyjny z 42 tygodni okresów nieskładkowych przypadających w Wielkiej Brytanii w okresie od dnia 6 kwietnia 2010 r. do dnia 5 kwietnia 2011 r. uwzględnił do stażu ubezpieczeniowego okres od dnia 25 października 2010 r. do dnia 5 kwietnia 2011 r., tj. 5 miesięcy i 11 dni, co w przeliczeniu wynosi 23 tygodnie. Z okresu przypadającego od dnia 6 kwietnia 2010 r. do dnia 5 kwietnia 2011 r. został prawidłowo wyłączony i zaliczony jako okres składkowy i nieskładkowy okres zatrudnienia w Polsce od dnia 6 kwietnia 2010 r. do dnia 24 października 2010 r., co stanowi 28 tygodni. Oznacza to, że do okresów składkowych i nieskładkowych, o których mowa w art. 58 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej, został uwzględniony cały okres stażu ubezpieczeniowego przypadający od dnia 6 kwietnia 2010 r. do dnia 5 kwietnia 2011 r. Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżących nie jest zatem możliwe zsumowanie pokrywających się w tym czasie okresów ubezpieczenia w Polsce i Wielkiej Brytanii.

Podsumowując powyższe należy stwierdzić, że prawidłowo uznał Sąd Apelacyjny, iż zmarły Z. J. nie spełnił przesłanek warunkujących nabycie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, co uniemożliwia jednocześnie przyznanie skarżącym prawa do renty rodzinnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

r.g.